

зувала. Найбільші невідповідності спостерігаються по незбалансованості інвестиційної та соціальної політики, де симптоми виникають на протязі останніх восьми років. Саме на усуненні причин виникнення симптомів (найбільш значимих ризиків) повинна ґрунтуватися антикризова політика держави.

Подальше використання запропонованої моделі дозволить здійснювати прогностичне моделювання за умови набуття симптомами S_i , $i = \overline{1;5}$ різних значень у межах своїх областей визначення. Дана модель має бути посилена за рахунок встановлення впливу на кожен із визначених симптомів дії ризику відповідного характеру.

Таким чином, своєчасне визначення симптомів кризи і нейтралізація ризиків на ранніх стадіях дозволяє запобігти розвитку кризових явищ в інвестиційно-будівельному комплексі та забезпечити зростання його кількісних і якісних показників.

Література

1. Антикризисное управление / А. А. Беляев [и др.] ; под ред. Э. М. Короткова. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 432 с.
2. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством : навч. посібник / В. О. Василенко. – К. : ЦУЛ, 2003. – 504 с.
3. Петухов Д. В. Антикризисное управление : учеб. курс / Д. В. Петухов. – М. : Изд-во Моск. ин-та экономики, менеджмента и права, 2007.
4. Петухов Д. В. Антикризисное управление [Электронный ресурс] : учеб. курс / Д. В. Петухов. – М. : Моск. ин-т экономики, менеджмента и права, 2006–2009. – <http://www.e-college.ru>.
5. Кукушкин С. Н. Антикризисное управление : [монография] / С. Н. Кукушкин. – Ульяновск : УлГТУ, 2000. – 190 с.

УДК 658.14

С. М. ПАНАСЕЙКО, І. М. ПАНАСЕЙКО
Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ ІНІЦІУВАННЯ ПОРУШЕННЯ СПРАВИ ПРО БАНКРУТСТВО

У статті розглянуто економіко-правові аспекти відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Визначено основні складові процедури ініціювання порушення провадження у справі про банкрутство та викладено пропозиції по вдосконаленню положень чинного законодавства, що регулює питання відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом.

The economic and legal aspects of renewal in solvency of debtor or composition in bankruptcy are considered in the article. The basic components of procedure of commencement of proceedings about bankruptcy are defined and suggestions are expounded on improvement of current legislation which regulates the question of renewal in solvency of debtor or confession its bankrupt.

Постановка проблеми. Невід’ємною складовою менеджменту підприємства є система антикризового фінансового управління. Її впровадження особливо необхідне в умовах економічної та фінансової нестабільності, недосконалості ринків товарів та послуг, виникнення нових ризиків, які ускладнюють діяльність суб’єкта господарювання. Якщо антикризові заходи, що застосовуються на підприємстві не дають бажаного ефекту, може виникнути ситуація, коли питання подальшого його існування буде вирішуватися господарським судом.

Вважається, що ліквідація підприємств-банкрутів повинна підвищити ефективність функціонування економіки, “звільнити” її від економічно слабких підприємств. Але на практиці банкрутство суб’єктів господарювання призводить до розриву налагоджених зв’язків, фінансових втрат підприємств-кредиторів та засновників підприємства, зростання безробіття, негативних процесів в банківському секторі.

Тому виражене ставлення з боку органів державної влади до проблем відновлення платоспроможності підприємств або визнання їх банкрутами є одним з чинників, що суттєво впливають не тільки на фінансовий стан конкретних суб’єктів, але й на економічну безпеку країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми розвитку інституту банкрутства в Україні, фінансово-економічні, організаційні та юридичні процедури і механізми відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом розглядаються в наукових працях В.О. Василенко, С. Вільямса, Т.П. Гудзь, С.М. Іванюти, І.Н. Карпунь, Р. Келлера, У. Крістека, Л.О. Лігоненко, Х. Роберта, Ю.М. Осіпова, О. Терещенка, Е.М. Короткова, А.М. Штангрет.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення основних складових процедури ініціювання порушення провадження у справі про банкрутство та викладення пропозицій по вдосконаленню положень чинного законодавства, що регулює питання відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом.

Основні результати дослідження. В ЗУ “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” велика увага приділяється питанням правового регулювання неплатоспроможності підпри-

емств. Зміст цього закону свідчить про те, що в більшості випадків вважається доцільним відновити платоспроможність і зберегти підприємство, ніж ліквідувати і продати майно з метою задоволення вимог кредиторів. В контексті даного закону ліквідація розглядається лише як винятковий захід щодо безнадійних і неперспективних суб'єктів підприємницької діяльності.

Факт порушення провадження у справі про банкрутство ще не означає, що підприємство буде визнано банкрутом і ліквідовано. Навпаки, це змушує власників підприємства і потенційних інвесторів, які зацікавлені в його роботі, віднайти способи й механізми відновлення платоспроможності боржника та забезпечити ефективну діяльність підприємства у майбутньому.

При розробці ЗУ "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" було враховано правові і економічні реалії України та досвід провідних держав з ринковою економікою. Законодавство про банкрутство повинно виконувати такі функції: запобігання неефективного використання ресурсів підприємства; фінансове оздоровлення суб'єкта підприємницької діяльності; задоволення претензій кредиторів. Розрізняють судові та досудові процедури врегулювання питання щодо боргів. Судові процедури регулюють права та обов'язки господарюючих суб'єктів при провадженні справи про банкрутство. Закон передбачено такі судові процедури банкрутства: розпорядження майном боржника; мирова угода; санація (відновлення платоспроможності) боржника; ліквідація банкрута.

ЗУ "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" передбачено таку послідовність судових процедур:

- подання заяви про порушення справи про банкрутство;
- винесення ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство;
- проведення підготовчого засідання господарського суду;
- проведення попереднього засідання господарського суду;
- проведення зборів кредиторів та утворення комітету кредиторів;
- винесення ухвали про санацію боржника, укладання мирової угоди, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
- підсумкове засідання господарського суду, на якому затверджується ухвала про проведення санації боржника, або ухвала про укладення мирової угоди, або постанова про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Практика застосування цього закону свідчить, що в ньому є певні положення, які потребують уточнення, або недостатньо повно висвітлені. Зокрема це стосується питання ініціювання порушення справи про банкрутство. Згідно норм діючого законодавства право на звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство мають як боржник, так і кредитор. Слід зазначити, що право на звернення кредитора до суду із заявою про банкрутство не залежить від причин неплатоспроможності боржника. Кредитор може звернутися до господарського суду навіть в тому випадку, коли у боржника достатньо майнових активів, але він з певних міркувань не бажає вчасно погасити свої зобов'язання.

Щодо порушення справи про банкрутство з ініціативи боржника, зауважимо, що законодавством передбачені обставини, коли боржник зобов'язаний звернутися до господарського суду. Вони пов'язані з певними ознаками його неплатоспроможності або ліквідацією саме:

- задоволення вимог одного або кількох кредиторів приведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами;
- орган боржника, уповноважений відповідно до установчих документів або законодавства прийняти рішення про ліквідацію боржника, прийняв рішення про звернення в господарський суд з заявою боржника про порушення справи про банкрутство;
- при ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі;
- в інших випадках, передбачених законом [2].

Узагальнюючи основні положення законодавства щодо ініціювання порушення справи про банкрутство, зазначимо, що справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку. Крім того, вимоги кредиторів повинні бути представлені у вигляді грошових зобов'язань, які не оспарюються боржником [2].

Таким чином, ініціювати справу про банкрутство можна у разі невиконання боржником вимог, що відповідають таким критеріям: грошова форма зобов'язань; розмір не менше 300 мінімальних зарплат; безспірність зобов'язань; невиконання зобов'язань протягом тримісячного строку.

Кожен з цих критеріїв потребує більш детального розгляду.

Згідно норм законодавства, провадження справи про банкрутство можна ініціювати за наявності невиконаного грошового зобов'язання боржника. Тобто, боржник повинен заплатити кредиту певну грошову суму відповідно до договору. Якщо зобов'язання боржника виражаються у вигляді кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, ініціювати справу про банкрутство формально неможливо.

Виходом з цієї ситуації, (який не вказано в діючому законодавстві, але впливає з його норм) є проведення речової форми зобов'язання в грошову. Тобто, у випадку, якщо боржник не може з певних причин по-

ставити товар, виконати роботи, послуги в натуральному вигляді, потрібно вимагати від нього компенсації вартості невиконаних речових зобов'язань. За наявності у кредитора доказів відсутності майна або компенсації за нього (наприклад, постанови державного виконавця про повернення виконавчого документа) кредитор може звернутися до господарського суду для ініціювання конкурсного провадження.

У той же час зазначимо, що є певні види боргів підприємства в грошовій формі, які не можна віднести до складу грошових зобов'язань боржника, які є підставою про порушення справи про банкрутство. Це: недоїмка, (пеня і штрафи); зобов'язання, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян; суми виплати авторської винагороди; зобов'язання перед засновниками (учасниками боржника – юридичної особи, що виникли через участь у ньому; вимоги повністю забезпечені заставою майна (крім вимог, забезпечених податковою заставою) [2].

Стосовно суми безспірних вимог кредиторів до боржника, зазначимо, що в законодавчій і нормативній базі з питань відновлення платоспроможності боржника або його банкрутства немає чіткої відповіді на питання, на який момент фіксується розмір мінімальної заробітної плати для встановлення граничного розміру вимог кредиторів, необхідного для порушення справи про банкрутство. Це питання висвітлено лише в нормативних документах. В них, зокрема, зазначено, що розмір мінімальної зарплати фіксується на день винесення ухвали про порушення справи про банкрутство. Оскільки від моменту подання заяви до моменту винесення ухвали про порушення справи про банкрутство проходить до п'яти днів, а при відправленні заяви поштою – ще більше, може виникнути ситуація, коли мінімальна зарплата зміниться і сума грошових вимог до боржника буде недостатньою.

Для правильного розуміння цієї норми заявником, у законі бажано вказати момент, на який фіксується розмір мінімальної заробітної плати, виходячи з якого визначається граничний розмір вимог кредиторів. Кредиторам, що подають заяву про порушення справи про банкрутство, у випадках, коли їх вимоги менше або межують з законодавчо встановленими обмеженнями можна рекомендувати застосувати норми ч. 9 ст. 7, в якій зазначено, що кредитори мають право об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду з однією заявою.

Слід зазначити, що боржник може використати норму закону, що стосується розміру його боргу, достатнього для порушення справи про банкрутство на свою користь. Якщо одразу після винесення ухвали господарського суду про порушення справи про банкрутство він хоча б частково сплатить борг і його зобов'язання стануть меншими за необхідний для порушення справи розмір, є шанс, що господарський суд припинить справу. В той же час, слід зазначити, що при прийнятті такого рішення суд вивчає матеріали справи і воно приймається не завжди. Однозначно припинення провадження у справі відбувається лише у випадку, коли боржник повністю розраховується за своїми зобов'язаннями відразу ж після винесення ухвали про порушення провадження у справі.

Також в законодавстві необхідно більш чітко визначити норму, яка стосується підтвердження безспірності вимог кредиторів. Адже для того, щоб господарський суд прийняв рішення про порушення справи про банкрутство, кредитору недостатньо представити розрахунок боргу або документи, які свідчать про невиконання боржником грошових зобов'язань.

Безспірність вимог щодо боржника повинна бути підтверджена документами, виконання яких передбачено в примусовому (безспірному порядку): рішенням (ухвалою) суду; виконавчим листом та наказом, виданим на виконання судових рішень; виконавчим написом нотаріуса іншими подібними документами. Безспірними визнаються також вимоги податкових органів, в яких зазначено узгоджені суми податкових зобов'язань, а також вимоги, підтверджені векселем. Наступною передумовою порушення справи про банкрутство є термін невиконання зобов'язань боржника перед кредитором. Як було вказано вище, він становить три місяці з дати встановленого для їх погашення строку. В той же час, законом не обумовлено, з якого дня рахується цей тримісячний термін. Виходячи з роз'яснень цього питання, що надаються Верховним судом України, можна зробити висновок, що тримісячний строк як ознаку неможливості виконання боржником грошових вимог поза справою про неплатоспроможність, треба обчислювати від дня порушення виконавчого провадження. Відповідно, до заяви про порушення справи про банкрутство рекомендується долучити копію постанови держвиконавця про відкриття виконавчого провадження. Дане роз'яснення щодо термінів невиконання зобов'язань боржника перед кредитором та представлення до господарського суду відповідних документів доцільно закріпити законодавчо.

Висновки. Таким чином, вищезазначені пропозиції щодо уточнення законодавчих положень, з питань ініціювання порушення справи про банкрутство, сприятимуть вдосконаленню механізму відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Надзвичайно важливо, щоб боржник і кредитори повністю використали всі можливості, що надаються ЗУ "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", змогли правильно обґрунтувати вимоги та захистити свої інтереси на всіх етапах провадження у справах про банкрутство.

Література

1. Гудзь Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств / Т. П. Гудзь : Монографія. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. – 166 с.
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : ЗУ від 14.05.1992 р., № 2343–XII [Електрон ресурс]. – <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств : підручник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.